MONITOR

Na R. P. 1768.

Nro: LXXIX.

d. 1. Pazdziernika.

Prawa Powinny zmierzać do tego celu, dla ktorego postanowione są, y iak układane być powinny.

LUdzie rządzeni są rożnemi rodzaiami praw; Prawem natury

ktore z ſamego przyrodzenia wrażone maią; Prawem Boſkim ktore ieſt Religii; Prawem Duchownym inaczey zwanym Kanonicznym; Prawem Narodow ktore nazwać można prawem Cywilnym świata; Prawem politycznym reguluiącym się do rozmaitych towarzyſtw; Prawem politycznym w ſzczegulności, właściwym każdego towarzyſtwa, na fundamencie ktorego, każdy obywatel ieſt autoryzowany bronić życia y mienia ſwoiego; Prawem nakoniec domowym każdey Familii. Te ſą rozmaite prawa ſto-

pnie

pnie, a naywyższa ludzkiego rozumu doſkonałość na tym zawiſła, aby wiedzieć do ktorego z wyżey wſpomnianych rodzaiow prawa należy rzecz ktora ma być ſtanowiona, inaczey prawodawca nie dobrym rozrządzeniem, byłby ſam przyczyną nierządu y bezprawia.

Kiedy przez okoliczność prawo polityczne ſtaie ſię Państwu ſzkodliwym, udawać ſię trzeba do takowego, ktore choć przeciwne pierwſzemu Narod iednak weſprzeć może, czynić ſię zaś to ma na fundamencie

zawołaney maxymy: *salus publica suprema lex esto.*

Przyrodzenie praw ludzkich: odmieniać się, prawa Religii tego nie znaią. Ludzkie zmierzaią do dobrego, Religii prawa maią za cel to co naylepszego być może.

Styl prawa wyrokow powinien być zwięzły. Prawa Rzymskie dwunastu tablic tak były krotkie iż ie dzieci małe na pamięć umiały.

Opisanie ustaw prawnych iak nayprościeyszym y nâyłatwieyszym sposobem czynione być ma, tak da-

lece

lece aby nie było mieyſca żadney oboiętności, á przeto tłumaczeniu.

Kiedy w prawie excepcye, limitacye, modifikacye nie ſą konieczn(i)e potrzebne, lepiey ſię bez nich obeyść: zatrudniaią albowiem przepisy prawne y pociągaią do rozmaitego o-nych roztrząśnienia.

Kiedy ſię przyczyna prawa w opisaniu onego kładzie, trzeba żeby korreſpondowała powadze wyroku ktory ſtanowi. Godne śmiechu Prawo Rzymſkie, zakazuiące ślepym ſtawać u ſądu, dla tey przyczyny

iż oni wſpaniałości Magiſtratury ozdob widzieć y rozeznawać nie mogą.

Prawa mniey potrzebne y należyte ſłabią te, ktore ſię z potrzeby ſtanowiły y użytecznemi ſą; uſtawy z ktorych że tak rzekę wyśliznąć ſię można dla rożnych tłumaczeń, nadwerężaią dzielność y władzę każdego Prawodawcy.

Prawo ſwoy ſkutek koniecznie otrzymać powinno, y żadnym ſpoſobem pozwalać na to nie trzeba, aby iakowe w ſzczegulności ułoże-

nie

nie miało mu uymować dzielności, lub też excepcya wnosząca szkodliwe między Obywatelow rożnice, miała względem uprzywileiowaney osoby tamować dzielność iego. Doświadczenie uczy iak takowe excepcye osobliwie w wolnych narodach szkodliwe są, sprzeciwiaią się albowiem rowności, ktora iest celem Rzpltey.

Prawo tak ma być pisane aby się samo sobie nie sprzeciwiało, albo przynaymniey kwadrowało z skutkami stanowienia swoiego. Filip

II.

II. Krol Hiſzpańſki otaxowawszy głowę Xiążęcia d'Orange, zaboycy obiecał ſzlachectwo y 25. Talarow nadgrody: *á to prawi przyrzekam ſłowem Krolewſkim y iako ſługa Boſki.* Szlachectwo za zaboyſtwo nie przyzwoite, ſługa zaś Boſki nie powinien zabiiać.

Prawa nakoniec powinne być bez naymnieyſzey obłudy. Sporządzone dla złości ludzkich, niewinnością tchnąć powinny.

Koniec tey Materyi.